

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון (2) עם יצחק (איני) עבאדי, דגניה א'
תאריך: 5.5.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: בראיון הקודם סיימתי בשאלה עליה לא הספקת לענות - האם אתה מודע היום, אחרי הרבה שנים, לעובדה שהיית שונה מהותית מהסביבה שלך? אם כן, במה התבטאה השונות הזו? יצחק עבאדי: כמובן שהתקופה הראשונה, שאני לא זוכר כמה זמן היא נמשכה, למן היום שנחתנו בדגניה ובאנו מעולם אחר מבחינה מנטלית או מכל בחינה אחרת, שפה ודברים אחרים, אז כמובן שהרגשתי שאני זר. אבל, אם אתה זוכר, בראיון הקודם אמרתי לך שהעובדה שאנחנו אומצנו על ידי משפחות שראו בנו כמו ילדים ביולוגיים שלהם, אז התקופה הזאת של הזרות, של השונות, היתה מאוד קצרה. יש לזה הוכחה. ב-47', לפני פרוץ מלחמת השחרור, כלומר לפני נובמבר 47', ההורים שלי ביקרו בדגניה. אז הם עשו את ההכנות לעלות לארץ. אבא בא בעצמו ואמא באה יותר מאוחר אחריו, אחרי שהוא חזר, עם עוד שתי אחיות שלי.

ש: כתיירים?

ת: כמבקרים. בתקופה ההיא אבא קנה מגרש בקרית מוצקין, קנה מגרש בתל אביב, מתוך כוונה שהוא מחסל את עסקיו ועולים ארצה. העובדה היא שכאשר ההורים, גם אמא וגם אבא בעיתויים שונים, היו בדגניה, לא עלה על דעתנו לחזור איתם חזרה לדמשק. היינו תקופה קצרה מאוד. עלינו מתי שעלינו וב-47' היינו כבר נטועים ככה שכבר נבנתה זרות בינינו ובין ההורים. אם נניח נדבר על תקופה מאוחרת יותר, כאשר ההורים הגיעו לארץ ב-56', הם היו כל כך זרים לנו ולילדים שלי, שבעצם המפגש איתם היה פחות אפשרי מאשר עם ההורים המאמצים שלי שבעצם היו המשפחה שבנו אותי, שנטעו אותי, שעשו הכל למען השילוב שלי בדרך הקצרה והטובה ביותר. ההורים שלי, גם כשהתיישבו בדגניה יחד עם האחיות, הם היו נטע זר. ראינו בהם נטע זר. היתה בעיה קשה מאוד של הזדהות עם ההורים שבעצם הם ההורים הביולוגיים לעומת המשפחות המאמצות.

ש: אתה כאן מדבר על אחרי שנים, אחרי שהרגשת חלק מדגניה כבן הקיבוץ. אני מדבר על התקופה הראשונה.

ת: התקופה הראשונה זה שבועות. לא יותר מאשר ימים או שבועות ספורים. כי ברגע שנכנסתי לכיתה בבית הספר והייתי משולב בה, אז הייתי כמו אחד הילדים האחרים. כל הזריות הקודמות הפכו להיות למעין עבר שהתעלמנו ממנו. זאת היתה תקופה קצרה מאוד של ימים או של שבועות ספורים. כי ברגע שנכנסנו למשפחה, ולי היה רצון עז להיכנס למשפחה כמו שסיפרתי לך, לחזור חזרה להיות ילד ולהסיר מעלי את האחריות על אחות שלי שהייתי אחראי לה, כל זה סייע להיטמע טמיעה מלאה ושלמה בחברה החדשה ובסביבה החדשה. כך שבעצם השאלה של הזרות ושל השונות, הייתי אומר שרק לתקופה של ימים או שבועות ספורים. אינני זוכר דבר כזה בכלל. לא היתה לזה שום משמעות.

ש: בוא נמשיך הלאה. אני מבין שבינתיים אתה מתחתן בקיבוץ. אולי כמה משפטים בענין הזה? דרך אגב, תקופת התיכון שלך היא עדיין עלומה מבחינתי.

ת: אני אספר לך כרונולוגית את התפתחות הדברים.

ש: אוקיי.

ת: כאמור למדתי בבית הספר היסודי בדגניה יחד עם כל הילדים. לאחר מכן הגעתי לבית-ירח כאן, יחד עם הילדים, לבית הספר התיכון האזורי שאנחנו נמצאים בו עכשיו. אלא שלא כל כך רציתי ללמוד. באופנה אז היה לצאת לעבודה בשדה על טרקטור ולהיות חלק מהחברה הבוגרת. במהלך כיתה י' עזבתי את בית הספר.

ש: לבית הספר היה ייחוד מסויים? זאת אומרת מקצועות מסויימים נלמדו בו או שכל מי שחי באזור חייב היה ללמוד בו?

ת: זה בית ספר תיכון אזורי שהיה ותמיד היה אזורי, לכן זה של כל ילדי העמק.

ש: לא היתה לך אלטרנטיבה אחרת לו רצית?

ת: לא רציתי. הילדים יצאו ולמדו ב"אומנה", למדו ברמת יוחנן, למדו בבית ספר מקצועי בחיפה. זו לא היתה שאלה שבכלל עמדה על הפרק. לא רציתי ללמוד. זה לא שלא רציתי ללמוד בבית הספר הזה. אמרתי לך, רציתי דברים שקשורים בחברה הבוגרת. אז הלכתי לעבודה בפלחה. באותה תקופה, תקופת העלייה הגדולה, והקמת המושבים בדרום, דגניה אימצה מספר מושבים ועיבדנו יחד עימם את ה... החדשים, את האדמה. שהיתי בדרום והייתי בין אלה שכבשו בפעם הראשונה את האדמה בסירין, וכל זה עוד לפני הצבא, כלומר כנער.

ש: ברמת סירין אתה מתכוון?

ת: רמת סירין.

ש: זה לא בדרום. זה פה ליד הבית.

ת: אני אומר שבדרום וברמת סירין. בדרום אני מתכוון לאזור פלוגות, אחוזם, שובה ...

ש: באילו שנים פחות או יותר זה היה?

ת: מדובר בשנים '49, '50, '51. כאשר הגיע הזמן שבני המחזור שלי התגייסו, אני התגייסתי יחד עם כולם. הלכתי לגולני, אחרי שהייתי כבר קצין, מ"מ. בגולני הייתי מפקד מחלקה, מפקד פלוגה, קצין מודיעין של הגדוד. משולב שילוב מלא ושלם.

ש: חתמת קבע?

ת: לא. אחרי שנתיים וחצי, אז השירות היה שנתיים וחצי, חזרתי חזרה הביתה ובתקופה הזאת שהייתי בבית עשיתי את כל התפקידים שכן קיבוץ עושה. בן קיבוץ מוכשר עושה, אני מתכוון. ריכזתי ענפים והייתי מרכז משק והייתי מזכיר והייתי מרכז עבודה. את כל התפקידים האלה. בינתיים התחתנתי והקמתי משפחה וההורים שלי הגיעו לארץ.

ש: כאן תרשה לי לשאול, אל"ף - לגבי ההצלחה שלך מבחינה אירגונית, ניהולית, להצליח גם בצבא וגם במשק, היתה בזה גם אמירה מסויימת?

ת: מה זה נקרא אמירה מסויימת?

ש: זאת אומרת להצליח יותר מבני המשק הרגילים?

ת: כל נסיון לכפות עלי את הגורם העדתי הוא איוולת.

ש: לא עדתי. הענין הוא שלא נולדת במשק. לא בן משק, מאומץ.

ת: עליתי לארץ ילד בן תשע ולא הייתי הילד היחידי שנקלט בדגניה. הייתי יחד עם קבוצה מילדי טהרן. זאת לא היתה תופעה זרה. התחרות לא היתה על רקע של אני בן משק או לא בן משק, אלא תחרות שהיתה קיימת בכלל בקיבוצים להצליח ולהיות ביחידות קרביות ולהיות תורם ולהיות עושה ולהיות חלוץ. אלה הדברים שהניעו אותי ולא דברים שקשורים בעובדה שנולדתי בדמשק.

ש: בוא נשאיר את הענין של דמשק. אני מבין שלא היתה שום בעיה מבחינתך, אבל לעומת יליד משק, [בתור] ילד-חוץ ...

ת: אני לא הייתי ילד חוץ. אם אני הגעתי לדגניה שאני בן תשע ואני מדבר עכשיו על התקופה שאני בן 25, 30, אין שום משמעות לדבר הזה.

ש: אני נולדתי פה כמוך ואני יודע שאפילו משהו שהגיע חצי שנה, שנה, למשק והוא לא נולד במשק, כל הזמן יאמרו לו – כן, אבל אתה לא נולדת פה.

ת: בחיים לא אמרו לי את הדבר הזה, מעולם לא אמרו את הדבר הזה. אפילו לא פעם אחת. לא רק זה. אני רוצה להזכיר לך מה שאמרתי לך פעם קודמת, שאני הייתי החריג הראשון בדגניה. נטע זר לחלוטין שבאותם ימים ההבדל בין פרנקים לבין ערבים לא היה הבדל גדול. מעולם זה לא היה רלוונטי, זה לא היה במציאות, זה לא היה קיים. התחרות על התפקידים והתחרות על מקום עבודה היתה פועל יוצא מן ההשקעה שלך. מעולם לא דחו אותך בהשקעה גדולה יותר על פני בן משק שהשקיע פחות. אין דבר כזה. זה דבר שאין לו שחר לחלוטין.

ש: מבחינתך. לא הרגשת בזה?

ת: ודאי שלא.

ש: אוקיי. בוא נחזור לענין ...

ת: לגבי ההורים, הם הגיעו לארץ

ש: לא, אני מבקש שתספר על הנסיבות. מה פתאום הם מגיעים ב-56', איך הם מגיעים? מה פתאום עלה הרעיון דוקא ב-56'?

ת: קודם כל אתה צריך לזכור ש-56' זה שבע שנים אחרי חתימת הסכמי שביתת הנשק עם סוריה, שנים קשות מאוד ביחסי ישראל-סוריה. כשההורים נכלאו בדמשק [לא יכלו לצאת מהעיר], הרי הם לא התכוונו להישאר. מלחמת השחרור פרצה ויצרה מצב שהם נכלאו. הם חתרו כל הזמן לעלות לארץ כדי להתאחד איתנו. הם עשו מאמצים עצומים. מכרו ומסרו ונתנו וניצלו את הפרוטקציה שהיתה להם מתוקף זה שאבא שלי היה ראש הקהילה, היה המוכתאר של היהודים בדמשק. היתה לו מערכת קשרים עם אנשי הממשל. בסופו של דבר, אחרי מאמצים בלתי רגילים, אחרי השקעה יוצאת מהכלל, עם ויתור על כל מה שהיה להם, הרי סיפרתי לך מקודם על מה שהיה להם, הם קיבלו פספורט ליציאה מדמשק לתורכיה. כשהם הגיעו לתורכיה הם עלו לאניה והגיעו לחיפה. זה היה ברור לגמרי למי שנתן להם את הדרכון שזה בעצם הענין.

ש: עבור הדרכונים הם היו צריכים לשלם?

ת: לפני רגע אמרתי שהם נתנו והשקיעו, אז זה ברור.

ש: אולי לי זה ברור אבל למי שיקשיב אחר כך [אולי לא].

ת: הם ויתרו על הנכסים.

ש: לממשלה הסורית?

ת: זה לא היה פורמלי. לבעלי תפקידים בממשלה. אתה לא יודע איך עושים את הדברים האלה?

ש: אוקיי. אז זה עבר אליהם ב... ברור שזה משתמע. אנחנו מכירים את הנושא, אבל חשוב שזה יהיה גם לדורות, גם העניין עם סוריה.

ת: ודאי.

ש: היו צריכים להשאיר את הרכוש לאנשים ...

ת: השאירו הכל מכל וכל והם קיבלו פספורט. עמדה מונית בפתח הבית והיא לקחה אותם לאסכנדרון שהיתה מעבר לגבול. עם הפספורט הם עברו את הגבול מסוריה לתורכיה ובאסכנדרון עלו לאניה שהביאה אותם לחיפה. לכן בפספורט שלהם, פספורט סורי, יש חותמת של הסוכנות. עובדה. אז הם הגיעו לדגניה. ש: אמרת עכשיו משפט שדי חשוב מבחינתי. באסכנדרון הם פגשו אנשי סוכנות שהיו מודעים להגעה שלהם?

ת: בוודאי. אסכנדרון זה תורכיה.

ש: את מי הם פגשו שם?

ת: אנשי הסוכנות.

ש: שמוש? משפחת שמוש?

ת: לא יודע. אין לי מושג.

ש: בכל אופן ההורים מספרים שאלה היו אנשי סוכנות?

ת: בוודאי. העלו אותם על אניה והביאו אותם לחיפה.

ש: הם טופלו עד שהגיעו לחיפה.

ת: בוודאי. הגיעו לחיפה, כדבר מובן מאליו הם נקלטו בדגניה למרות שהם היו זרים, אנשים דתיים, מבוגרים. דגניה עשתה בדומה למה שעשתה איתי וקלטה אותם.

ש: זה היה נהוג אז בדגניה שמקבלים הורים מבוגרים?

ת: לא.

ש: מה הייחוד פה? למה בכל זאת מקבלים אותם?

ת: מה זה נקרא אם זה היה נהוג? לא היו פניות דומות לאלה. אבל ברגע שעמדה שאלה כזאת, למרות הזרות ולמרות המנטליות השונה וכוליי, קיבלו אותם בדרך שאין למעלה ממנה.

ש: אני מבין שהתקיימה שיחת משק והחלטה, הליך פורמלי, לא?

ת: לא. הליך פורמלי זה מזכירות, דברים כאלה, כפי שהיה מקובל אז. לא עשו שום דבר יוצא דופן.

ש: ההורים מהאניה בחיפה וידעו באופן מוחלט שהם מגיעים לקיבוץ?

ת: תראה, לא היה לי קשר איתם. מה זה ידעו? ההופעה שלהם בחיפה היתה הפתעה בשבילי.

ש: מי הודיע לך שהם מגיעים בכלל?

ת: כשהם הגיעו לאסכנדרון הם שלחו מכתב לחיפה, לאחות של אמא שלי, שהם בדרך לארץ.

ש: ואתה קיבלת מידע על כך?

ת: זה הגיע לדודה שלי בחיפה, למה שאני לא אקבל? אם הם כתבו מכתב לדודה שלי אז הגיוני שאני יודע את זה. באתי וקיבלתי אותם בחיפה והם באו לדגניה והקימו להם מטבח כשר ומצרכים, עם שירותים, מה שלא היה מקובל אז, ונקלטו.

ש: אתה רץ קדימה. בהגעה בחיפה הם עברו את כל ההליך של לקבל דברים אלה ואחרים?

ת: כפי שהיה נהוג אז.

ש: מה הם קיבלו מהמדינה?

ת: ההורים שלי לא קיבלו שום דבר מפני שהם הצהירו שהם הולכים לדגניה והם לא הביאו איתם שום דבר מהסוכנות.

ש: לא קיבלו שום דבר מהסוכנות?

ת: לא. דגניה ויתרה על זה.

ש: הקיבוץ ויתר והצהיר שהוא מוכן לקלוט אותם?

ת: ודאי. זה מה שהיה. עובדה.

ש: אתה קודם סיפרת לי שאבא ב-47' קנה מגרש בחיפה, בתל-אביב.

ת: במוצקין.

ש: זאת אומרת הוא עשה הכנות להיקלט לאו דוקא בקיבוץ. אז איך הרעיון [עלה?] זה קצת קיצוני מדי.

ת: אתה מוכרח לעקוב אחרי הכרונולוגיה. הוא בא ב-47', שנה, שנה וחצי, שנתיים אחרי שעלינו לארץ. אנחנו היינו ילדים קטנים. נמנעה ממנו העלייה עד 56'. פרק הזמן הזה לא עשה את שלו? במשך הזמן הזה שני ילדים נקלטו בדגניה וזה הפך להיות לביתם והם הפכו להיות למבוגרים בעוד 10, 11, 12 שנים ו[ההורים] ביסודם לא היו צעירים. והנה באו ומצאו בית מן המוכן והילדים שלהם שצריכים לתמוך בהם לא מוכנים ללכת לשום מקום אחר כי הם מעוגנים בקיבוץ. אז מה השאלה?

ש: מבחינתך היה הכל ברור.

ת: לא, אתה עושה שמה שקורה ב-47' עד 56' כאילו לא השתנה שום דבר.

ש: בהחלט השתנה, אבל טוב, אבא בא מדמשק עם האמא ועם?

ת: סבתא ושתי אחיות.

ש: פה זאת איררה שונה, מנטליות שונה. הוא היה מודע לזה וכביכול קיבל החלטה בלי כלום?

ת: תענה אתה, נראה אותך.

ש: אינני יודע.

ת: על בסיס הדברים שאני אומר לך. הם באו בחוסר כל, זה נקרא שלא היה להם כלום כי הם השאירו הכל מאחוריהם כדי לקנות את הזכות לקבל פספורט.

ש: עוד עשרות אנשים הגיעו לתל-אביב חסרי כל.

ת: רגע. כאשר הוא מגיע לארץ, הוא לא תיכנן את זה כמו שהוא תיכנן ב-47', שהוא יבוא עם כספו בעבור האדמה, בעבור המטעים שהיו לו, והוא בונה בית וכולי. הוא בא בחוסר כל. בוא נחשוב לרגע ... לשער עליה. מי שבא לתל-אביב ולא עבר את שער עליה, כלומר לא הלך למעברה ודברים כאלה, אז איזו

אלטרנטיבה? מי שבא ישר לתל-אביב סימן שהביא כסף. תחשוב בהגיון, אין יותר משתי האפשרויות האלה. מי שבא בחוסר כל כמו מרבית יהודי המזרח או אחרים, בא לשער עליה, הלך למעברה, היה שנתיים שלוש במעברה, הלך למקום אחר ועבר את שבעת מדורי הגהנום. כאן להורים שלי התמזל מזל גדול. הם באו אל בית שיש בו שני ילדים שקלט אותם בדרך שלא היתה דומה לקליטה של שנות החמישים. מה לא ברור?

ש: אני אגיד לך. האופייני מבחינת יהודי סוריה היה שהם מגיעים אל מקום שבסך הכל הוא כבר מוכן מבחינה חברתית. יש שם סורים, יש שם קרובי משפחה שמשכנים אותם בבית לתקופה מסוימת. ת: סליחה, אתה מדבר על העליה של שנות השישים.

ש: אני מדבר על העליה של שנות הארבעים וגם החמישים וגם השישים. ת: לא, אתה ממש טועה. העליה של שנות השלושים והארבעים זו היתה עליה שאמנם היה קשה להגיע בגלל העליה הבלתי לגאלית, אבל נתקיים הקשר. ההורים שלי הגיעו לדגניה לביקור ב-47' עם הרכבת בדמשק שעברה בצמח. זה היה דבר אחר לגמרי. עד מלחמת השחרור לא הפקיעו רכוש של יהודים. מתי הפקיעו רכוש של יהודים? הפקיעו רכוש של יהודים אחרי מלחמת השחרור כדי לתת, אחרי הפקעת הרכוש, לפליטים הפלסטינית שישבו בסוריה או במקומות אחרים. השינוי קרה כתוצאה ממלחמת השחרור. אני מניח, לא בטוח, שאם ההורים באמת היו עולים ב-47', כלומר לפני מלחמת השחרור, ואבא היה מביא איתו [כסף], הרי בשביל זה הוא חזר חזרה לדמשק. בשביל מה הוא חזר? כדי לממש את הרכוש בכסף. למכור את האדמות, למכור את הבית, למכור את הנכסים. יכול להיות שאם הם היו באים [ב-47'], כי עדיין לא היינו מעורים ומשולבים שילוב מלא בדגניה, יכול להיות שהיינו עוקרים אל בית שאבא היה בונה בקרית מוצקין או בתל-אביב. אבל בינתיים קרה משהו. מה קרה? כל הנכסים הוחרמו או שהם מסרו אותם תמורת הפספורט והם הגיעו ארצה בזרם עליה אדיר שהמסלול הנורמלי היה שער עליה ומשם למעברה. עם כל הקושי של הקליטה בדגניה, זו היתה קליטה של לוקסוס משום שהם באו אל בית מוכן, אל שני ילדים... אני לפחות הייתי נשוי עם משפחה. אשתי עוד לא ילדה אבל היינו כבר מעורים, משולבים. זו היתה קליטה של לוקסוס.

ש: אני מבין שההחלטה של האבא להגיע אליך לקיבוץ התקבלה כשהוא היה בסוריה? היו חילופי מידע? ת: לא היה שום קשר בינינו 13 שנה. אני לא ידעתי מה איתם, הם לא ידעו מה איתי וכל מי שאומר לך שהוא קיים קשר הוא משקר. לא היה קשר במשך התקופה שמלחמת השחרור ועד היום שהם עלו. עשינו נסיונות לשלוח מכתבים דרך צרפת, זה לא עבד. כל מיני שגעונות. דרך ארגנטינה, מקסיקו, שום דבר לא עבד. בשלב מסויים ניתק הקשר לגמרי. ההורים ידעו שבמלחמת השחרור דגניה נכבשה, דבר שלא היה נכון. הם שמעו את זה מקצינים סוריים שכבשו את דגניה ושרפו אותה. אז אמא שלי ממש השתגעה והיא לא ידעה את האמת שבעצם זה לא קרה. אני לא ידעתי מה קרה להם. את כל מה שקרה להם במשך תקופת הפרידה של 13 שנה אני יודע ממה שסיפרנו אחד לשני אחרי שהם הגיעו. לא היה קשר. העליה של שנות השישים והשבעים היא תוצאה של ענינים כאלה ואחרים. אבל בשנות החמישים אי אפשר היה לקיים קשר. הם עלו ב-56' ומה שאנחנו יודעים אחד על השני, האינפורמציה שלמדתי, זה רק לאחר שהם הגיעו. אז אין מקום [לשאול] אם הוא חשב על קיבוץ או לא.

ש: אני עוד פעם רוצה לחזור ולחדד את השאלה. אבא היה איש מסורתי, היה ראש קהילה, דתי אולי אפילו.

ת: דתי, כן.

ש: הוא היה דתי. הוא בטח ידע שבקיבוץ הדת לא כל כך נשמרת. כלומר ההחלטה שלו היתה שלמה כל כך – אני בא לקיבוץ?

ת: אתה מוכרח להקשיב למה שאני אומר. הוא בא ודגניה העמידה לרשותו תנאים מיוחדים כדי שיוכל לקיים את השקפת עולמו. אמרתי לך מטבח פרטי עם אספקה פרטית והוא לא אכל בחדר אוכל, אמא שלי לא אכלה בחדר אוכל. הם קיימו, כל זה היה במסגרת אותה קליטה מופלאה שקודם אמרתי לך. כך שמבחינה זאת אבא שלי לא סבל לרגע מהעובדה שהוא היה יהודי מסורתי הוא דתי.

ש: הוא ידע מראש שהתנאים האלה, שיאפשרו לו להיות ככה?

ת: אם אני אומר לך שלא היה שום קשר אז אתה חוזר ושואל אם הוא ידע מראש?

ש: אתה מגיע לחיפה, אתה פוגש אותם ואומר להם – הנה אני חי בקיבוץ, יאפשרו לכם תנאים כאלה וכאלה, אין לכם ממה לחשוש?

ת: בכלל לא היתה שיחה כזאת. אתה צריך להבין, מגיע זוג הורים מבוגרים עם סבתא, עם שתי אחיות, רדופים עד צוואר, עירום וערייה. הם שומעים מהר מאוד את הסיפור של שער עליה, מעברות, אהלים. על מה אתה מדבר? איזה שיקול דעת?

ש: לא היה לו אפילו אפשרות? הוא מיד הצטרף לבן שלו בדגניה?

ת: הנה עוד פעם אחת אתה אומר שלא היתה לו אפשרות, כאילו שזה היה מאונס.

ש: לא, אפשרות שתאפשר לו חיים נאותים. לקנות בית, לשכור בית, לעבוד.

ת: ממה?

ש: מה שהיה לכולם.

ת: מה היה לכולם? הבט, אתה עושה ראיון מתוך כוונה לעשות עבודה. איך אתה יכול לשאול שאלות? בשנות החמישים, יהדות המזרח, מה זה לכולם? מי יבנה בית? בשנת החמישים אותם מאות אלפים שהגיעו מארצות אסיה ואפריקה הגיעו עירומים לחלוטין בלי פרוטה אחת בכיס. מי שהיתה לו פרוטה לא הגיע לארץ. הלך לנפולי, לפריז, לכל מיני מקומות. כל העליה מארצות המזרח שהגיעה ארצה כולה נסמכה על השולחן הציבורי. כל מי שהיתה לו פרוטה לא הגיעה לארץ. הלך לרומא, לפריז, לנפולי, לגנואה, למקסיקו, ארגנטינה. להנה הגיעו מאות אלפים עירומים כביום היוולדם, בלי פרוטה. כל מה שקרה במשך הזמן מאז ועד היום כל ההשג שלהם הוא כולו ההשג של התמיכה של הישוב שעשה את זה.

על מה אתה מדבר כמו כולם לבוא? מי בא עם פרוטה?

ש: אז הוא מגיע אליך לקיבוץ.

ת: כן.

ש: מהיום הראשון שהוא נוחת כאן, אותם תנאים מיוחדים שהמשפחה של האבא מקבלת, הוא מיד מקבל?

ת: מיד מקבל. כשאני אומר לך שאף פעם אחת הוא לא אכל בחדר אוכל אז מה, הוא צם עד שהקימו לו את המטבח? הוא קיבל את כל התנאים כדי לקבל את אורח חייו המיוחד על פי השקפתו. כל כך ברור, כל כך נכון.

ש: כדי שאדם שמגיע, בייחוד אם הוא לא חבר קיבוץ ותיק, יקבל תנאים מיוחדים, צריך לעבור שרשרת של החלטות.

ת: הוא לא בא על מנת להיות חבר. הוא בא על מנת להיות הורים ליד שני הילדים שלהם, שהפכו בינתיים להיות בוגרים ועמדו ברשות עצמם.

ש: אז אתה זכית לקבל את ההורים שלך על סמך העובדה שאתה בן משק עכשיו, נכון?

ת: אמרתי מההתחלה שאני יודע שהתמזל מזלי בדרך של העליה שלי והעובדה שנקלטתי בדגניה והעובדה שאומצתי על ידי המשפחה והעובדה שגידלה אותי והפכתי להיות חבר דגניה, ומתוקף זה נוצר קשר של אהבה שבגיניו קלטו את ההורים שלי. הלא אמרתי דברים ברורים.

ש: אוקיי. בוא נעבור עוד צעד אחד קדימה. ההורים מגיעים, מקבלים את התנאים, חיים. מה הם עושים פה?

ת: אבא שלי לא עבד. הוא היה אדם מבוגר. הוא בילה, הסתובב, עשה, קרא. היה איש מבוגר. היה מחוץ למעגל העבודה. הוא התחתן בכלל בגיל מאוד מבוגר, כך שהוא הגיע הנה מאוד מבוגר. אמא שלי, כדבר מובן מאליו, הלכה וישבה ליד האמא המאמצת שלי שהיתה תופרת ועבדה במתפרה מספר שעות. בהתחשב בזה שהיא צריכה לבוא הביתה, צריכה לבשל לאבא ולנו. כלומר היתה התייחסות יוצאת מן הכלל. הם לא היו חברים ולכן הם לא נתבעו לשום דבר שמחייב את חבר הקיבוץ. הם היו במעמד מועדף של הורים.

ש: מה האחיות שלך עשו פה?

ת: האחיות שלי שהגיעו יחד עם ההורים שלי, בת אחת היותר גדולה, שרה, התחתנה עם חבר דגניה וחיה בדגניה. האחות השנייה, גינת, התחתנה עם בן דמשק והיא חיה בחולון ואחר כך עברה למקומות אחרים.

ש: מה עם שמחה?

ת: שמחה בדגניה התחתנה עם בן דגניה.

ש: היא לא חיה בפוריה, בטבריה?

ת: זה יותר מאוחר.

ש: הבנתי. אם כך האחיות שלך השתלבו במשק.

ת: נכון.

ש: האבא קיבל דירה, נכון? כי אז בדגניה אני זוכר שאמרת לי שהיתה נהוגה לינה משפחתית. אז הם קיבלו דירה מסויימת.

ת: ומה שלא היה מקובל אז, בנו להם שירותים, מטבח.

ש: לא היו אז שירותים?

ת: בדגניה לא היו.

ש: היו מחוץ?

ת: שירותים זה השג שהקיבוצים השיגו אותו רק אתמול שלשום. אנשים שכחו את תרומתם של האנשים האלה.

ש: אוקיי. נמשכים להם החיים. אני מבין שהסבתא, האבא והאמא חיים במשק. לא חברים אבל יחד עם כך אמא שלך בכל זאת עובדת במתפרה.

ת: אין שום מניעה. מי שיכול לעבוד למה שלא יעבוד? אם הוא רק יכול לפרנס את עצמו, למה לא? כבוד גדול. בעבודה חלקית.

ש: היא היתה מבוגרת?

ת: כן. בינתיים סבתא נפטרה, אבא נפטר. סבתא ביקשה להיקבר בחיפה, היא קבורה בחיפה. אבא ביקש להיקבר בטבריה כי הוא יהודי דתי, קברנו אותו בטבריה. אמא שלי חיה בדגניה עד היום.

ש: מה קורה איתך בינתיים?

ת: אני בינתיים השתחררתי מהצבא והגעתי לדגניה ועשיתי את כל התפקידים.

ש: השאלה היא, אתה היית במודיעין?

ת: לא, לא הייתי במודיעין.

ש: היית קצין מודיעין בגולני, לא?

ת: הייתי קצין מודיעין בגולני בצבא הסדיר, אבל מודיעין זה דבר אחר.

ש: אוקיי. ההגעה שלך להיות קצין מודיעין בגולני לא קשורה לעובדה שידעת ערבית?

ת: אין לזה שום קשר. אין שום צורך לדעת ערבית להיות קצין מודיעין בגדוד.

ש: אבל זה משפר את המצב.

ת: כן, אבל זה לחלוטין לא.

ש: אז חזרת למשק ואתה חי את החיים שלך ונולדים ילדים. יותר מאוחר אני מבין שהשתלבת באיזו פעילות?

ת: ב-68', בתחילתה של מלחמת ההתשה, נקראתי ושירתתי במסגרת המוסד שלוש שנים בעיראק בכל מיני פעילויות. כאשר הפעילויות האלה הגיעו, כאשר סיימתי את [הצבא] ולא יצאתי במסגרת הזאת איש קבע, אני עמדתי על זה שאני אהיה שליח מטעם דגניה ויצאתי לשליחות. לא רציתי לחתום על חוזים שמנתקים אותי מדגניה. הרגשתי עוצמה עצומה למילוי התפקיד בעצם היותי שליח. עשיתי את הפעילות הזאת.

ש: עם הכורדים?

ת: לא רק. כאשר נגמרה השליחות במוסד, מ-68' עד 70', שלוש שנים, חזרתי חזרה ארצה ואז נקראתי לצבא. דיין שהיה שר הביטחון אז קרא לי לצבא והייתי שלוש שנים, מ-70' עד 73'. שירתתי כמושל ומפקד רצועת עזה.

ש: זה במסגרת הקריאה לנמרים?

ת: לא. זה התעלה, זה בתקופת ההתשה. 70' זה כבר אחרי ההתשה. ההתשה בתעלה נגמרה ב-8.8.70. אני התגייסתי בדצמבר, אז התחילה הפעילות ברצועה. הייתי שלוש שנים מופלאות בעזה.

ש: מה פתאום דיין קורא לך? היתה בינכם הכרות אישית?

ת: לא, הכרות אישית לא היתה. נבנתה הכרות אישית, חברות מאוד עמוקה, בתקופה ששרתתי ברצועה. אני חושב שהוא הגיע אלי דרך האינפורמציה שהוא קיבל מן המוסד. כתוצאה מהפעילות שלי במוסד הוא שמע את שמי ומכיוון שהוא בן דגניה הוא בא ואמר – אנחנו שנינו מאותו הכפר. ונוצרה מערכת יחסים מאוד מיוחדת בתקופה הזאת של השלוש שנים כשהייתי ברצועה.

ש: העובדה שאתה בן דמשק ואיש שקצת מודע למנטלית ולשפה הערבית, זאת היתה הסיבה שנקראת לפעילות בעיראק?

ת: בוודאי.

ש: היה לך יתרון?

ת: גם העובדה שהייתי לפחות שנתיים וחצי מתוך השלוש שנים ראש המשלחת הישראלית בעיראק. זה לא משחק ילדים. כל סוגי הפעילויות שבדרך כלל על רובן לא מדברים עוד. תודה לאל. אז לא רציתי להמשיך יותר וחזרתי הביתה חזרה. לא רציתי להתגייס לרצועה, הייתי עייף מאוד. אבל לא יכולתי לסרב. עשיתי את הדבר הזה ובתום התקופה של השלוש שנים ברצועה ממש ביקשתי להפסיק. גם בתקופה הזאת לא רציתי את הניתוק מדגניה, דבר שהיה מקנה לי דירה ... לא רציתי. ויתרתי על כל הדברים האלה ונשארתי בדגניה, תודה לאל. אז הפעילות בחוץ לארץ והפעילות בארץ הביאו אותי לצורך לצאת ללימודים פורמליים. יצאתי ללימודים. בדגניה היה אפשר לצאת לשלוש שנים משוחרר מכל ענין ודבר.

ש: המשק מימן?

ת: ודאי. בתקופה הזאת שלמדתי, בגלל זה שהייתי משוחרר מאוד ולא היה ... ילדים קטנים והתנאים המיוחדים שדגניה העמידה לי, הספקתי לעשות את התואר הראשון בשלושה חוגים, בערבית, במזרח תיכון ובהיסטוריה כללית ועם ישראל. ועוד לימוד נוסף במחשבת ישראל. ככה שהספקתי הספק עצום וכמעט השלמתי את התאר השני, הכל בשלוש שנים. חזרתי הביתה ועמדתי עם עצמי בשאלה של מה אני אעשה. רצו שאני אחזור לצבא, רצו שאני אחזור למשרד החוץ, משרד הביטחון. לא מצאתי בזה ענין יותר. חשבתי שהתרומה שלי יכולה להיות תרומה יותר משפיעה ומכרעת דוקא בעבודה עם ילדים. אז עברתי כבר מזמן את גיל הארבעים. אהבה מאוחרת. באתי לבית הספר. תוך כדי לימודים של עבודה בבית הספר בשנה הראשונה, השלמתי את כל החובות של התאר השני והתחלתי לימודים של תאר שלישי במזרח תיכון וערבית.

ש: כן.

ת: בשלב מסוים עשיתי עבודה במכון טרומן בירושלים, אבל כל הדברים לא מצאו חן בעיני. החלטתי שהדבר הנכון ביותר, הכי אפקטיבי שאני עושה, זה לשקע את עצמי בעבודה עם ילדים. הקמתי פה בבית ירח מגמה שהיא מגמה ייחודית, יוצאת דופן, מיוחדת במינה. יש כאן, כעשרה אחוז מבית הספר הוא כולו מזרחני, עם תפריטים שונים של לימודים. הם שימשו לי במשך השנים כסדנא. כתבתי תכנית לימודים לילדי ישראל שנקראת עולם הערבית והאיסלם שבנויה על בסיס עשרים כרכים. התכנית הזאת היא התכנית הנלמדת בבתי הספר העבריים. אני חבר הוועדה המקצועית העליונה של משרד החינוך לערבית ועולם הערבים והאיסלם. אני המדריך הארצי של התכנית הזאת. עושה כל מאמץ כדי להכניס את הלימוד הזה בבתי הספר העבריים, לשלב אותם עם השפה הערבית, ואני רואה ברכה בעמלי.

ש: יפה מאוד. למה אתה כל כך רוצה שהשפה הערבית תתבהר, מה בדיוק השפה?
 ת: זה לא השפה הערבית. זה אשכול שלם של לימודים, אני קורא לו מזרחנות. מזרחנות זה ערבית.
 מזרחנות בלי ערבית זה לא מזרחנות. זה מסיבה מאוד פשוטה, זה הענין שעומד מאחורי ההחלטה שלי
 שהדבר הכי אפקטיבי שאני אעשה זה עבודה עם ילדים. אתה עכשיו שואל מה זה הענין האפקטיבי. אני
 אסביר. אני מאמין באמת ובתמים שחוגים רחבים בשני העמים רוצים בשלום. לא אומר שכולם. אי אפשר
 להגיע לשלום על בסיס החלטה של מנהיגים. זה קשקוש. כדי להגיע לשלום צריך להגיע לשלב של הבנה.
 אני לא אומר אהבה. כל מי שמדבר היום על אהבה הוא סתם שוטה. אבל הבנה זה דבר אפשרי. השלום
 יכול להיבנות על בסיס של הבנה. להבנה אי אפשר להגיע בקיצורי דרך. כדי להגיע להבנה חייבים לעבור
 מסלול כזה: אל"ף, ידיעה אחד את השני. בלי שידועים אחד את השני אין כבוד הדדי. בהיעדר כבוד הדדי
 אי אפשר לצמוח, אי אפשר להצמיח הבנה. המסלול הוא פשוט, כלומר הוא לא פשוט, הוא ...
 ש: פתרון חינוכי.

ת: צריך ליצור ידיעה, ידיעה אחד את השני. כמו שאיש יודע את אשתו. אין אהבה אלא אם היא לא ענין
 של סינוור של הרגע. כבוד הדדי צומח מידיעה. ידיעה יכולה להצמיח כבוד הדדי. כבוד הדדי יכול להצמיח
 הבנה, ההבנה יכולה להצמיח שלום. כל התהליך אם הוא לא יהיה מושתת על ידיעה האחד את השני
 שתצמיח כבוד הדדי שיצמיח הבנה, לא יהיה הסדר.

ש: אני בהחלט מבין במובן הרחב. תרשה לי לשאול אותך שאלה אישית. העובדה שאתה בן דמשק
 במקור, בפעילות שלך במזרחנות, בעבודה החינוכית, אין בכך השלמה למה שאיבדת אולי? פיצוי אישי?
 ת: שום דבר. אני חושב שמרבית בעלי המקצוע בארץ בתחום המזרחנות שעוסקים באיסלם ובערבית, לא
 בהכרח יוצאי עדות המזרח.

ש: אני מדבר עליך באופן אישי.

ת: לא.

ש: לא הרגשת צורך לחזור למורשת, לשרשים?

ת: ממש לא. אני הגעתי לתחום הזה בגלל הפעילות הצבאית שלי, בגלל הפעילות במוסד. אני בנושא הזה
 של יהודים-ערבים כבר 30, 35 שנה בתוך הסיפור. הגעתי לדבר הזה שאני רוצה לפנות לאקדמיה
 ולחינוך כי הייתי עם שתי רגליים, תשמע, שלוש שנים ברצועת עזה ושלוש שנים במוסד, בצבא, צנחן,
 פעולות התגמול וכל הדברים האלה כל הזמן, הביאו אותי להכרה הזאת.

ש: האם בבית אצלך, חינוך הילדים שלך, היתה הדגשה נוספת של תרבות ערב, תרבות דמשק.

ת: ממש לא. לחלוטין לא.

ש: דיברת עם הילדים אולי בערבית בכוונה שילמדו?

ת: לא. אף אחד מהם לא יודע ערבית. הם מצטערים על זה אבל לא עשיתי שום מאמץ. לא ראיתי את
 השליחות שלי בלעשות מאמץ בתוך המסגרת המצומצמת של המשפחה. זה לא. מתוך ענין, היתה תקופה
 שלימדי את רוחל'ה, אשתי, ערבית בשבתות בבוקר. אבל זה לא הענין.

ש: מאכלים מדמשק? זה כן שמרת?

ת: כן. אשתי למדה מאמי.

ש: אתה עודדת אותה לענין הזה?

ת: לא. מכיוון שבתקופה שאמא שלי היתה יותר צעירה ובישלה היינו אוכלים ארוחות שבת. הילדים מאוד אהבו את המטעמים האלה אז באופן טבעי רוחל'ה המשיכה את זה וזה מתקיים עד היום. אבל לא בגלל רצון לשמר משהו. הילדים אהבו את האוכל הזה ורוחל'ה ממשיכה לעשות את זה.

ש: בעבודה במוסד ב-68' היו איתך עוד סורים?

ת: לא. אומר את זה הרבה יותר מדויק – יכול להיות שהיו אבל אני לא יודע כי זאת עבודה שיש מידור בין אחד לשני. אני לא יודע.

ש: אבל בכל אופן אתה הגעת לשם בזכות העובדה שהיית?

ת: אני הגעתי לשם בזכות זה שהייתי קצין בצנחנים. מזה זה התחיל.

ש: לא העובדה שאתה יודע ערבית, מדבר, מסוריה?

ת: אני הגעתי לשם בהתחלה כקצין מושאל מצה"ל.

ש: יש הרבה קצינים בצבא, אבל רק אותך, כלומר אתה הגעת

ת: אל"ף, בתחילת הדרך אני לא הייתי היחיד. זה לא בגלל זה שאני בן עדות המזרח. בתקופה הראשונה הגעתי כקצין מושאל בצה"ל מתוקף זה שהייתי רב-סרן בצנחנים, עד שבניתי מערכת יחסים שם שאחר כך רצו בי בזכות עצמי.

ש: שאלה נוספת לגבי האבא. היה כאן בית כנסת?

ת: לא. בכנרת המושבה.

ש: וכל פעם בכדי להתפלל היה הולך ברגל?

ת: כן.

ש: אתה היית מצטרף אליו?

ת: לא.

ש: עניני הדת אני מבין

ת: זה היה רחוק ממני.

ש: היום אתה חוזר קצת לזה?

ת: לא.

ש: קצת יותר מסורת, אני יודע, בית כנסת אולי.

ת: איזו שטות, מה? עבודת האלילים הזאת לא נדבקתי בה אפילו לא לשניה אחת. בכוונה אני אומר עבודת אלילים כי את יהדותי שלי אני מגשים בדרך שאני מבין. אני מבין שאני מגשים אותה הרבה יותר נכון והרבה יותר באמת מאשר לעמוד ולהתנדנד מול קיר כזה או אחר או להתמרח על מזוזה או לעטוף אותי עם תפילין. אני יודע איך עושים את זה אבל זאת לא היהדות שלי. אני מבין את היהדות שלי אחרת לגמרי.

ש: התחנת בחופה וקידושין?

ת: כמובן.

ש: הילדים שלך עברו בר-מצווה כהלכתה?

ת: כן, עם עליה לתורה משום שגם ההורים שלי וגם ההורים של אשתי רצו בזה. אני הייתי בגיל 13 כשההורים לא היו פה ולא עלייתי לתורה ולא הלכתי לשום מקום אחר. אני חושב שהגעתי לבר-מצווה בדרך מסויימת, בלי זה. אבל היום זה יותר באופנה, במודה, אין לזה שום קשר עם חזרה בתשובה או משהו אחר. היום נוהגים ככה, הילדים רוצים בזה אז עושים את זה. אבל אין בזה שום דבר אמיתי פנימי. מכיוון שאני רואה בזה העמדת פנים וקשקוש שאין לו שחר, אז אני לא מכיר בזה. אני עושה את זה כי זה נורא חשוב להורים של אשתי שהנכדים והנינים יעלו לתורה. אנחנו עושים מאמץ ומגיעים ביום שבת עם המכונית ומשאירים את המכונית עשרה מטר בצד.

ש: אמך היא בת סוריה?

ת: לא היא מחיפה. פולנים.

ש: מסורתיים, דתיים?

ת: הפועל המזרחי. אנשים נחמדים. אבל אין שום, אני בטוח שאת יהדותי שלי אני מממש בכנות ובעשייה ובכוונה לא פחות מאשר כל איש אחר בדרך אחרת. אין לי טענה.

ש: אתה מקיים קשרים עם יהודי סוריה שחיים ... ?

ת: לא. הם ניסו

ש: מי זה הם?

ת: משהו שנקרא יוצאי דמשק בחולון או השד יודע איפה זה היה בזמנו.

ש: מי האישי? זוכר איש מסויים?

ת: מי שכל הזמן ניסה לגרור אותי זה מנחם לוזיה מאפיקים. אני אף פעם לא נעניתי לו ולא רציתי בזה. אין לי שום ענין בזה.

ש: למה הוא ניסה לגרור אותך?

ת: לבוא, להיפגש, לשמוע, מלגות מה מלגות. הדבר הזה, יהודי סוריה לפחות לא נגועים בסיפור הזה של להפוך את הענין העדתי לקרדום לחפור בו. יש בינם לבין עצמם מספיק בעיות אבל זו לא היתה קהילה יהודית שהפכה את הענין העדתי לשד. לא עשתה את זה.

ש: לא הגעת אפילו לפגישה אחת לראות מה זה?

ת: אף לא פעם אחת. עלינו לארץ? השתלבנו? מה כל הדבר הזה?

ש: חוץ ממנחם לוזיה אמרת שהיית בחולון? בתל-אביב?

ת: לא. אמרתי שהוא הזמין אותי למפגשים שהתקיימו בחולון, אבל אני לא יודע בדיוק באיזה מקום זה היה.

ש: אתה גם לא יודע מי האישים שהיו ?

ת: לא. מעולם לא התעניינתי ולא רציתי לדעת. אני חושב שזה, לי זה לא היה חסר. אולי לאחרים זה היה חסר.

ש: הבנתי. אתה מכיר אשה בשם עבאדי פרידה מתל-אביב?

ת: לא.

ש: אחרי אותה בקשה של לוזיה מאפיקים, בשנים מאוחרות יותר, שנות השמונים, תשעים, ואחרי שאסד שיחרר, נתן אפשרות לצאת, לא נתבקשת או חשבת להשתלב בעזרה לעולים?

ת: לא. היה איזה ענין לגמרי מקרי בוועדה המקצועית העליונה של משרד החינוך לערבית ואיסלם, עשינו נסיון לקלוט יהודים מסוריה שעלו בעליות האלה להיות מורים לערבית. העליות של שנות השמונים והתשעים. במסגרת הזאת כן הייתי מעורב.

ש: אתה מוכן לספר על הענין הזה? אולי אתה זוכר שנה, מתי התחיל הענין הזה?

ת: בתשנ"ו.

ש: '96.

ת: כן. בתשנ"ו, במסגרת העולים שהגיעו מסוריה, כשאסד נתן את האפשרות דרך ארצות הברית, הגיעה הנה קבוצת אנשים שחשבנו לשלב אותם בהוראת הערבית. לא כדי לפתור להם בעיות פרנסה ולא שום דבר ... בענין הערבית.

ש: איזו ועדה, כלומר איזו מסגרת במשרד החינוך ביקשה את ה... מי העלה את הרעיון הזה?

ת: יש בכל מקצוע במשרד החינוך ועדה מקצועית.

ש: אתה יושבת בה?

ת: בוועדה המקצועית לערבית אני הייתי חבר.

ש: מי היה היוזם שנתן את הרעיון הראשוני לשלב את יהודי סוריה בענין הזה?

ת: אנחנו. הוועדה.

ש: כן, אבל היה מישהו שהעלה את הרעיון?

ת: לא משנה. נניח שלמה אלון שהוא יושב ראש הוועדה, שהוא המפמ"ר לענין הערבית. אני לא בטוח אם זה כך היה. הוועדה עסקה בזה וכינסה מספר אנשים וניסתה לשלב אותם. כשלון גמור.

ש: תיכף נגיע לכשלון ולסיבות לכשלון, אבל אני מבין שהוועדה הזו יושבת בירושלים, במשרד החינוך?

ת: לא. היא מתכנסת כל פעם במקום אחר, בדרך כלל בירושלים. חברים בה מהאקדמיה, חברים בה מהשטח כלומר מבתי הספר, חברים בה מפקחים.

ש: ספר לי על הנסיונות המעשיים. היה רעיון, התחילו ליזום אותו והוא נכשל. ספר לי קצת על הענין הזה.

ת: העולים ידעו ערבית.

ש: איפה חיפשתם אותם?

ת: בענין הטכני לא עסקתי, אני לא יודע.

ש: הייתה קבוצה מסויימת?

ת: ריכזו קבוצה מסויימת.

ש: כמה?

ת: נדמה לי איזה עשרים.

ש: בני כמה הם היו? מה היו המאפיינים שלהם?

ת: היו בסביבות 30, 35, שידעו ערבית היטב. מהבחינה המקצועית הם היו בסדר.

ש: מבחינת הקריטריונים אתה מתכוון?

ת: בערבית. אבל צריך היה ללמד אותם מנטליות של ילדי ישראל ועברית. לא יצא מזה כלום כי ערבית הם ידעו אבל הם לא יכלו ללמד כי הם לא היו בעלי מנטליות ישראלית.

ש: התחיל הליך מסויים של הכשרה?

ת: היה ונגמר. אפילו שילבו אותם בבית ספר וזה לא הלך.

ש: אה, אוקיי. אתה ... כאן בעניין הזה.

ת: סך הכל זו לא חכמה גדולה. יודעי ערבית בארץ יש אין סוף מבין בני המיעוטים. יודעים ערבית נפלא. אבל האקסנט, המנטליות, המפגש עם הצבר, כמעט לא קרה שיודעי ערבית מבני המיעוטים יצליחו. בדיוק מאותן סיבות יהודי סוריה לא הצליחו.

ש: זאת אומרת הם עברו הליך הכשרה שנמשך שנה, שנתיים, כמה?

ת: לא, כמה חודשים.

ש: באיזו מסגרת?

ת: משרד החינוך.

ש: איפה הם למדו את זה?

ת: חלק היה באולפן עקיבא, חלק היה בגבעת חביבה.

ש: היו כמה מרכזי הכשרה כאלה?

ת: כן.

ש: אתה אומר שהם כבר יצאו לעולם העבודה החינוכית?

ת: מה התברר? גם הם היו חלק מהכשולון. בשביל להיות מורה לא מספיק שתדע ערבית. אתה צריך לאהוב להיות מורה. הם בהתחלה חשבו שזה יהיה איזה מקור פרנסה, אבל מי שלא אוהב את זה קשה לו מאוד להתמודד עם הבעיות של ההוראה. לכן, זה שהוא יודע ערבית לא הפך אותו להיות מורה.

ש: אני מבין שאחרי תקופה קצרה מאוד כולם עזבו?

ת: אף אחד לא נבנה מזה. לא הם ולא המקצוע.

ש: אף אחד מהקבוצה הזו לא נשאר כמורה?

ת: יכול להיות שאחד כן. הגל הזה לא הביא מורים לערבית.

ש: אתה יודע שהיה נסיון נוסף עם מורות לערבית והוא דוקא, אתה יודע עליו?

ת: בוודאי. אבל זה לא, אם אין את ההכרה של המטריה והמנטליות והאהבה להיות מורה, אז זה שאתה

יודע ערבית? יש אין סוף אנשים בארץ שיודעים אנגלית. אז מה?

ש: בסדר. אני מתכוון לנסיון השני שבתלפיות היה.

ת: נכון.

ש: אתה מוכן לספר לי על זה מה שאתה יודע אולי?

ת: לא. בזה אני לא בקיא לכן אני לא, לא עסקתי בזה.

ש: מה אומרים הקולות בוועדה שאתה יושב בה?

ת: ... כמה יש? מדובר פה על

ש: זה משהו בסביבות עשרים בנות.

ת: זה כלום. אנחנו מדברים על סדר גודל של למעלה מ-1,200 מורים.

ש: מורים לערבית שיש בארץ. ביסודי ובתיכון?

ת: כן. גם חטיבת הביניים.

ש: כמה מהם עולי סוריה?

ת: סוריה? לא מכיר אף אחד.

ש: אתה לא מכיר אף אחד?

ת: על רקע זה שהוא מסוריה? לא מכיר אף אחד. אולי יש, אני לא יודע.

ש: מה אומרים הקולות לגבי הקורס הזה של תלפיות?

ת: זה משהו שולי. זה לא האין-סוף אלפים שלומדים ערבית בארץ. לא מהפכה ולא מי יודע מה.

ש: יש תכניות לקיים קורסים נוספים ליוצאי סוריה כמורי ערבית, ידוע לך?

ת: לא יודע.

ש: טוב, תגיד עוד משהו שאתה חושב ככה לסיכום לגבי הקליטה שלך, קליטה של ההורים.

ת: אני חושב שמיציתי את הכל. אם יש דבר שאני שמח במוצא שלי זה שבני העדה שלי בהשתלבות

שלהם בארץ נקלטו, השתלבו, לא הפכו את הענין הזה כמו בני עדות אחרות לסיפור.

ש: למה הם נקלטו והשתלבו בצורה מוצלחת כפי שאתה מציין, לעומת עדות אחרות? למה אתה חושב

שזה קרה?

ת: לא אמרתי שמוצלחת יותר מאשר עדות אחרות.

ש: אבל לא שמענו בעיות שם. לא שומעים בעיות. למה?

ת: אף פעם. קודם כל זה מספר יותר קטן. נניח בהשוואה ליהודי מרוקו, זה מספר יותר קטן. בהשוואה

ליהודי תימן זה מספר יותר קטן. בהשוואה ליהודים מצפון עיראק.

ש: אוקיי, אבל אפילו באופן יחסי, לא שמענו על בעיות עם יוצאי סוריה. למה לדעתך זה קרה?

ת: תראה, גם יהדות תימן שהיא יהדות יותר גדולה, לא היתה איתה בעיה אף פעם. אנשים פשוטים,

אנשים מאמינים. לא חשוב שבהתחלה האמונה נגזרה אצל יהודי תימן מעלייה משיחית-דתית. אבל מעצם

טיבם היו יהודים שמסתפקים במועט, מקבלים את הדברים בתודה ומובן מאליו.

ש: אתה משליך על יהודי סוריה?

ת: יהודי סוריה היו כמוהם. אמנם קבוצה הרבה יותר קטנה. היתה יותר משכילה, היתה מעורבת, ידעה

צרפתית. יהדות תימן היתה יותר פשוטה ... עלייה של יהדות מאמינה שדיברה על פעמי משיח והאמינה

בזה ... היתה מוכנה למסור את נפשה לענין הזה. קהילות אחרות גילו אגרסיביות, תוקפנות, שעודדה על

ידי מנהיגות מסויימת.

ש: בוא נתמקד בסורים.

ת: מעולם לא היתה התארגנות פוליטית סורית, מה שנניח בצפון אפריקה היה מן היום הראשון.

ש: בעדה הסורית לא היו אף פעם נסיונות להתארגן על ענין פוליטי?

ת: תראה, יש פה כל מיני דברים איומים ונוראים.

ש: אתה קודם ציינת את מנחם לוזיה, אתה זוכר? הוא היה בשכונת התקווה, אתה יודע?
 ת: כן, אבל ביסודם [הדברים] הם שקר. מדברים על ענין הטראומה של הדי.די.טי. כולם עברו את זה.
 ש: אני מדבר על ההתארגנות הפוליטית של עולי סוריה. הכח הפוליטי.
 ת: כולם עברו את זה ולשמחתי היה איזה שהוא ניצוץ של יושר אצל יהודי סוריה שלא ניצלו את המומנט
 של הקושי שבעליה בכדי להשיג השגים פוליטיים, מה שבני קהילות אחרות עשו, בעיקר יהדות מרוקו.
 לשמחתי אנחנו לא נהגנו ככה. נהגנו כמו יהודים מתימן, כמו יהודים ממצרים, כמו היהודים מבבל.
 ש: שאלה ממש בהקשר הזה – אני מתאר לי שאתה יודע שמנחם לוזיה היה איש מפא"י ותיק והשתלב.
 אתה, דוקא כאיש שמוצאך מסוריה, אף פעם לא היו נסיונות של המפלגה לקשור אותך לפעילות באזורים
 שבהם יש הרבה סורים, כמו במרכז הארץ?
 ת: מעולם לא.
 ש: לא היתה שום הצעה?
 ת: מעולם לא. ואם מישהו היה מציע את הדבר הזה אני בטוח שהייתי דוחה את זה.
 ש: הבנתי.

[סוף הראיון]

